

Ivana Špiranec

PRILOG SUPOSTAVNOJ ANALIZI SOMATIZAMA U ENGLSKOM I HRVATSKOM STRUKOVNOM NAZIVLJU

dr. sc. Ivana Špiranec, Tehničko veleučilište, Zagreb, prethodno priopćenje

UDK 811.163.42'373.46
811.111'373.46

U radu se razmatra demetaforizacija engleskog i hrvatskog somatskog nazivlja. Cilj je supostavne analize bio istražiti značenjske i leksičke (ne)podudarnosti između engleskog i hrvatskog somatskog nazivlja. Uspoređena su značenja somatizama koja označuju isti dio ljudskoga tijela da bi se utvrdilo u kojoj se mjeri ona podudaraju u engleskom i hrvatskom jeziku struke. Supostavljeni su engleski i hrvatski prijevodni ekvivalenti koji pokrivaju isto značenje da bi se istražile leksičke (ne)podudarnosti. Rezultati istraživanja pokazali su da je proces (de)metaforizacije na različit način zahvatio englesko i hrvatsko somatsko nazivlje. Stoga se između njih uspostavljaju različiti tipovi podudarnosti na značenjskom i leksičkom planu što dokazuje da različiti jezici struka na različit način segmentiraju realnost. Uzroci leksičkih nepodudaranja u najvećoj mjeri jesu sinaktičke razlike između engleskog i hrvatskog jezika. Rezultati su istraživanja pokazali da je demetaforizacija somatizama jedan od aspekata u kojem opći jezik i jezik struke pokazuju sličnost. Time se učvrstila teza da je terminologija sastavni dio općega jezika te ima njemu bliska obilježja.

Ključne riječi: somatizam, nazivlje, demetaforizacija, supostavna analiza, engleski jezik, hrvatski jezik

1. Uvod

Rezultati istraživanja sugeriraju da su zoonimi i somatizmi među najproduktivnijim sastavnicama imenskih složenica u engleskom građevinskom nazivlju (Špiranec 2011). Nalaz ukazuje da se i kod generiranja nazivlja rabe dobro poznati izvanjezični entiteti da bi se imenovali novi tehnički pojmovi. Ako uzmemo u obzir da su zoonimi i somatizmi među najproduktivnijim sastavnicama i u općemu jeziku, i to prvenstveno kao sastavnice frazema, proishodi da opći jezik i jezik struke rabe iste semantičke

domene da bi proširili svoj vokabular. To nadalje sugerira da su načini obrade i strukturiranja novih znanja u različitim jezicima donekle slični iako postoje specifičnosti zbog kulturoloških razlika. Budući da u literaturi ne nailazimo na slična istraživanja, ovim se radom želi dati doprinos kontrastivnom istraživanju somatizama u engleskom i hrvatskom jeziku struke. Pritom valja istaknuti da se u radu analiziraju jednorječni te višečlani somatski nazivi koji za sastavnicu imaju dio ljudskog, a ne životinjskog tijela uključujući i vanjske i unutarnje organe izuzev apstrakcija (prema Kovačević 2006).

Somatizmi imaju antropomorfnu ulogu jer se raznim objektima, životinjama ili biljkama koje nas okružuju pridaju ljudske karakteristike. Tomu je tako jer čovjek stječe znanje o svijetu iskustvenim putem pri čemu se služi svojim tijelom kao sredstvom spoznaje, stoga i svijet koji nas okružuje definiramo u odnosu na svoje tijelo. Ljudsko je razmišljanje inherentno utjelovljeno (Lakoff i Johnson 1999: 3) što se posljedično zrcali u jeziku.

Poznato je da su somatizmi jedna od najproduktivnijih sastavnica frazema unutar kojih njihova simbolika i metaforičnost dolazi do izražaja oblikujući ukupno značenje izraza, npr. *imati čvrstu ruku*, *provući se kroz iglene uši*, *nositi glavu u torbi*, itd. Prenesena ili metaforična značenja somatizama ostvaruju se i u sljedećim izrazima, npr.: *prst sudbine*, *ruka pravde*, *lice pravde*, *desna ruka*, *zub vremena*. Primjerice, somatizam *zub* metonimijskim prijenosom upućuje na „ono što se troši” (Anić 2003: 1849). Međutim određeni su se somatizmi do te mjere ustalili u jezičnoj uporabi da više ne pobuđuju metaforičko tumačenje (usp. Maček Riffer 1978), npr. *šaka oraha* (somatizam označava količinu), *prst prašine* (somatizam označava debljinu sloja), *glava obitelji* (somatizam označava glavnu osobu), *glava* (somatizam označava lice kovanice). Dakle procesom demetaforizacije uspostavilo se novo značenje somatizama koje se dodaje doslovnim značenjima određenoga leksema.

Demetaforizacija somatizama javlja se i u jeziku struke. Brojni su primjeri za to i u engleskom i u hrvatskom nazivlju, npr.: *vrat tučka* – *style* (botanika), *vrat zuba* – *neck of tooth* (medicina), *vrat maternice* – *neck of womb* (medicina), *glava tračnice* – *rail head* (prometno inženjerstvo), *glava* – *head* (elektrotehnika), *zub* – *tooth* (strojarstvo), *čelo tunela* – *tunnel face* (građevinarstvo). Kao prvo, bitno je istaknuti da strukovno nazivlje nastaje dodavanjem novih značenja riječima iz općega jezika. Nova značenja grade se pomoću metafore i metonimije. Zahvaljujući uvidima kognitive semantike danas znamo da su metafora i metonimija mehanizmi spoznaje koji strukturiraju naše znanje u kulturne modele (Lakoff i Johnson 1980, Langacker 1987). Metafora doslovno označava prijenos značenja (Simeon 1969: 809). Taj se prijenos značenja temelji na usporedbi dvaju predmeta na temelju sličnih obilježja. Osim metaforičkom konceptualizacijom, novo je značenje moguće ostvariti i metonimijskim prijenosom značenja koje se temelji na bliskosti.

Prototipnost jezičnih kategorija omogućuje da se značenja riječi iz općega jezika pomoću spoznajnih mehanizama uklope u kontekst jezika struke. Prototip predstavlja „najtipičnije, nauobičajenije i najčešće elemente značenja” (Žic Fuchs 1994: 276).

Znanje o svijetu strukturirano je oko prototipa (Žic-Fuchs 1991: 80- 81), pa tako i znanje o struci kao manja domena unutar znanja o svijetu. Metafora i metonimija kao spoznajni mehanizmi ostvaruju prijenos značenja iz jedne domene znanja u drugu.

1.1. O problematici prevođenja imenskih složenica

Somatski se naziv u engleskom jeziku može ostvariti kao jednorječni naziv (npr. *tooth* – *zub*), ili češće kao sastavnica imenske složenice (*rail head* – *glava tračnice*). U engleskom se jeziku složenice¹ odnose na kombinacije dviju ili više sastavnica od kojih je posljednja riječ glava strukture. Karakterizira ih „obrnuta linearnost” (Škarić 1989: 28) dakle značenje teče zdesna nalijevo. U hrvatskom jeziku engleskim složenicama strukturno odgovaraju polusloženice. U polusloženicama obje riječi zadržavaju svoj naglasak, npr. *spomen-ploča* (Barić i suradnici 2005: 296- 297). Međutim polusloženice² su iznimno rijetke budući da u hrvatskom jeziku nije uvriježeno nizati imenice bez korištenja funkcijskih riječi i padeža. Stoga se imenske složenice prevode³ rabeći neke od sljedećih konstrukcija u hrvatskom jeziku, npr.:

- imenica + imenica u genitivu, npr. *concrete curing* – *njegovanje betona*
- pridjev + imenica, npr. *foam concrete* – *penasti beton*
- imenica + prijedložni izraz, npr. *energy transmission requirements* – *zahtjevi za prijenosom energije*
- parafraza, npr. *fatigue cracking* – *pucanje uslijed zamora materijala*
- imenica (jednorječni naziv), npr. *sheet metal* – *lim*, *pile dwelling* – *sojenica*, *paperhanger* – *tapetar*, *bricklayer* – *zidar*, itd.

Kada je riječ o engleskim složenicama, razvidno je da se istom sintaktičkom strukturom (imenica + imenica = označitelj + označeno) izražavaju vrlo različiti semantički odnosi među imenicama, stoga njihova značenja osobi bez prikladnog znanja o struci mogu biti nejasna. Kada je riječ o hrvatskim prijevodnim ekvivalentima veza je među imenicama providnija.

2. Cilj i metodologija istraživanja

U radu se razmatra demetaforizacija somatizama u engleskom i hrvatskom jeziku struke. Cilj je supostavne analize istražiti značenjske i leksičke (ne)podudarnosti⁴

¹ Opširnije o određenju složenica vidi Bartolić (1978), Ginzburg i suradnici (1966), Marchand (1969), Zgusta (1971).

² Iako treba imati na umu da su one danas sve prisutnije zbog utjecaja engleske sintakse na hrvatsku, npr. *shake table* – *vibro stol*, *clinquer brick* – *klinker cigla*, *truck crane* – *autodizalica*.

³ O prevođenju engleskih složenica na hrvatski jezik opširnije je pisao Pritchard, vidi u Gotti i Šarčević (2006).

⁴ Pod potpunom podudarnošću značenja somatizama podrazumijeva se da i u hrvatskom i u engleskom jeziku oni pokrivaju ista značenja u okviru jezika struka. Djelomično podudaranje podrazumijeva da somatizmi u engleskom i hrvatskom jeziku pokrivaju različita značenja od kojih se neka podudaraju.

između engleskog i hrvatskog somatskog nazivlja. Prvo će se analizirati generiranje novih značenja u jeziku struke posredstvom prototipnoga značenja leksema koji označavaju dio ljudskoga tijela. Potom će se usporediti značenja somatizama koji označuju isti dio ljudskoga tijela da bi se utvrdilo u kojoj se mjeri ona podudaraju u engleskom i hrvatskom jeziku struke. Analizom će biti obuhvaćeni odabrani somatizmi ovim redom: *head – glava, face – lice, knee – koljeno, arm/hand – ruka, eye – oko, ear – uho, heart – srce, neck – vrat, mouth – usta, vein – žila, toe – nožni prst, rib – rebro, jaw – čeljust*. Značenja će se somatizama preuzeti iz jednojezičnih hrvatskih (Anić 2003, Šonje 2000) i engleskih rječnika (Pearsall 2000, Hornby 2006). Za svako će se značenje izložiti primjeri engleskih i hrvatskih somatskih naziva s prijevodnim ekvivalentima.

Na kraju će se engleski i hrvatski prijevodni ekvivalenti razvrstati prema tipovima leksičke (ne)podudarnosti. Analizom će biti obuhvaćeno odabrano jednorječno i višečlano englesko i hrvatsko nazivlje koje za sastavnicu ima dio ljudskog tijela⁵, i to iz sljedećih područja: građevinarstva, arhitekture, strojarstva, brodogradnje, elektrotehnike, tekstilne tehnologije, medicine, agronomije i stomatologije. Misli se na nazivlje u širem smislu, dakle obuhvaćeni su stručni, znanstveni, narodni te žargonski nazivi. Stilske se različitosti neće analizirati. Radi preglednosti somatizmi će se označiti masnim slovima. Korpus je ekscerpiran iz raznih specijalističkih rječnika koji se navode u literaturi. Obuhvaćeni korpus nije sveobuhvatan jer niti obuhvaća sve postojeće somatizme, niti sve somatsko nazivlje, stoga rad vidimo kao prilog supostavnoj analizi somatizama u engleskom i hrvatskom strukovnom nazivlju.

Poznato je da je „ljudsko tijelo samo po sebi univerzalija, što znači da ljudi imaju isto konceptualno znanje o pojedinim dijelovima tijela” (Opašić i Spicijarić Paškvan 2011: 61) pa se očekuje da bi se značenja nekih somatizama u engleskom i hrvatskom jeziku struke mogla preklapati. Potpuna značenjska podudarnost engleskih i hrvatskih somatizama ne postoji u općemu jeziku pa se ne očekuje niti u jeziku struke koji svoj vokabular generira crpeći resurse iz općega jezika. Leksička se nepodudaranja očekuju osobito s obzirom na sintaktičke razlike između engleskog i hrvatskog jezika koje dolaze do izražaja kod prevođenja imenskih složenica na hrvatski jezik. Istraživanjem se želi pokazati da je demetaforizacija somatizama jedan od aspekata u kojemu opći i jezici struka pokazuju sličnost. Time bi se učvrstila teza da je terminologija sastavni dio općega jezika te ima njemu bliska obilježja (Temmerman 2000, Štambuk 2005, Borić 2011, Špiranec 2011).

Značenjsko nepodudaranje značenja somatskih naziva podrazumijeva da supostavljeni somatizmi nemaju niti jedno zajedničko značenje.

Potpuna podudarnost na leksičkom planu podrazumijeva podudaranje leksičkih sastavnica te gramatičke strukture. Djelomično podudaranje na leksičkom planu podrazumijeva podudaranje leksičkih sastavnica, ali ne i gramatičke strukture (npr. *rib – rebrasti*).

⁵ Neće se razmatrati primjeri u kojima obje sastavnice zahtijevaju temeljitu semantičku i etimološku obradu da bi se pojmiolo cjelovito značenje višečlanog somatskog naziva, npr. neki termini iz područja medicine (*kurje oko, Judino uho*), agronomije (*bijela noga, crna noga*), zoologije (*Petrovo uho*).

3. Supostavna analiza engleskoga i hrvatskoga somatskog nazivlja na značenjskom i leksičkom planu

U nastavku se prvo uspoređuju značenja somatskih naziva te izlažu primjeri naziva, a na kraju će se izložiti sličnosti i razlike u leksičkim ostvarenjima.

3.1. Prototipno značenje leksema *glava* jest „prednji dio tijela viših životinja i gornji dio čovječjeg tijela, u kojem su mozak, osjetni organi i početni dio probavnoga i dišnog sustava” (Šonje 2000: 288). Usporedbom značenja somatizama *head* i *glava* u rječnicima engleskog i hrvatskog jezika ustanovljeno je da se značenja⁶ ovih somatizama u jeziku struke podudaraju kada označavaju sljedeće:

- a) „glavni dio čega”, npr.: *head* – 1 *glava motora*, *cylinder head* – *glava cilindra*, 2 *glava*⁷
- b) „gornji dio neke strukture ili organa”, npr.: *doorhead* – *nadvratnik*, *chimney head* – *kapa dimnjaka*, *head beam* – *naglavna greda*, *head water* – *gornja voda brane*, *pier head* – *naglavnica stupa*, *head of pancreas* – *glava gušterače*, *glava tračnice* – *rail head*
- c) „prošireni ili zadebljani krajnji dio čega”, npr.: *nail head* – *glava čavla*, *rivet head* – *glava zakovice*
- d) „prednji dio čega”, npr.: *headrace tunnel* – *dovodni kanal brane*, *headwall* – *ulazna glava propusta*.
- e) „⁸ono što nalikuje na glavu, zaobljeni vršni dio korijena koji nosi lišće”, npr. *glava zelja* – *cabbage head*.

Može se reći da postoji velika podudarnost u značenju između somatizama *head* – *glava*. Razvidno je da nova značenja somatskih naziva *head* i *glava* zadržavaju prvobitna obilježja prototipnog značenja leksema *glava*. Nova se značenja u jeziku struke uspostavljaju metaforičkom konceptualizacijom, i to analogijom prema obliku (ono što nalikuje na glavu, prošireni ili zadebljani dio čega, ono što nalikuje na glavu) i analogijom prema položaju (prednji dio čega, gornji dio čega), itd.

Osim nabrojenih značenja, *head* u engleskom jeziku može kroz metonimijski odnos dio za cjelinu označiti domaću životinju, npr. *head* – *grlo stoke*. Prema tome, naziv *head* u engleskom jeziku struke ima značenje više. Tako imamo djelomično značenjsko podudaranje somatizama *head* i *glava* u jeziku struke. Istaknimo da je u kontekstu stočarstva broj životinja u engleskom i hrvatskom jeziku konceptualiziran dvama različitim somatizmima: *head* – *grlo*.

⁶ Definicije 1- 4 preuzete su iz Anićeva rječnika (2003: 352) te odgovaraju definicijama somatizma *head* u engleskom rječniku (Pearsall 2000: 845).

⁷ Misli se na „mali elektromehanički uređaj koji služi za pisanje i brisanje po magnetnom mediju” Kiš (2000: 448).

⁸ U *Rječniku hrvatskoga jezika* (Šonje 2000: 288) navodi se citirano značenje u kontekstu agronomije, što odgovara značenju u engleskom jeziku (Hornby 2006: 688) „the mass of leaves or flowers at the end of a stem”.

3.2. Leksem *lice* označava „prednji dio glave” (Šonje 2000: 540). Ovo je prototipno značenje modificirano u jeziku struke pa tako somatizmi *face* i *lice* označavaju prednju stranu neke strukture, npr.: *face* – 1 *lice* tkanine, 2 *lice* zgrade, fasada, pročelje; *face brick-fasadna cigla*, *face putty* – vanjski staklarski kit, *face cloth* – tkanina za vanjsku stranu odjeće, *tunnel face* – čelo tunela. Vidljivo je da se značenja koja pokrivaju somatizmi *face* i *lice* u jeziku struke u potpunosti podudaraju.

Razvidno je nadalje da se u engleskom jeziku značenje „prednji dio čega” može ostvariti somatizmima *head* i *face* ovisno o kolokatu i kontekstu, npr. *tunnel face* – čelo tunela, *headwall* – ulazna glava propusta. S druge strane, isto značenje u hrvatskom jeziku mogu pokrivati somatizmi *glava* i *čelo*, ali treba istaknuti da niti oni nisu zamjenjivi.

3.3. Leksem *koljeno* označava sljedeće – „najveći, vrlo složeno građeni zglobovi što ga čine bedrena i goljenična kost te iver i dva meniska” (Šonje 2000: 468). Koljeno je pregib na tijelu koji omogućuje pokretanje. Metaforičkom konceptualizacijom, i to analogijom prema obliku u engleskom i hrvatskom jeziku somatizam *knee* označava savijeni dio cijevi ili pregib, npr.: *pipe knee* – koljeno cijevi. U engleskom se jeziku kao sinonim također javlja somatizam *elbow*. Leksem *lakat* također označava zglobov ili pregib na tijelu dakle isto se značenje može ostvariti dvama somatizmima u engleskom jeziku (*knee* i *elbow*), a u oba primjera se značenje uspostavlja analogijom prema obliku.

U engleskom jeziku somatizam *knee* označava element koji povezuje ili spaja elemente strukture te ju tako podupire i stabilizira, kao što i koljeno povezuje bedrenu i goljeničnu kost, npr.: *knee wall* – potporni zid, *knee brace* – kosnik, *ruka* (tehnički žargon). Uočavamo da je isti tehnički pojam doživljen dvama različitim somatizmima u engleskom i hrvatskom jeziku: *knee brace* – *ruka*.

U hrvatskom se jeziku somatizam *koljeno* također odnosi na „sve pripadnike jednoga stupnja rodbinstva računato po zajedničkom pretku” (Šonje 2000: 468) dakle osobe koje su povezane krvnim srodstvom. U engleskom se rabi *descent* kao prijevodni ekvivalent. Razvidno je da se neka značenja somatizama *knee* i *koljeno* podudaraju u potpunosti, dok u drugima nije tako. Može se dakle općenito reći da se značenja somatizama *knee* i *koljeno* djelomično podudaraju na značenjskoj razini.

3.4. Leksem *arm* u engleskom jeziku označava jedan od gornjih udova od ramena do zapešća, dok *hand* uključuje dio od zapešća do vrhova prstiju. U engleskom jeziku struke somatizam *arm*⁹ može označavati *rukavac*. Analogijom prema obliku gradi se novo značenje. Naime, riječ je o uskom dijelu rijeke koji se odvaja od glavnog toka kao što se i ruka odvaja od ostatka tijela.

Leksem *ruka* označava „jedan od gornjih udova ljudskog tijela od ramena do vrhova prstiju”, te „šaku (od zglavka do prstiju)” (Anić 2003: 1353). Somatizam *hand* kroz metonimijski odnos dio za cjelinu označava osobu koji posao obavljaju rukom, npr. *brush hand* – soboslikar, ličilac.

⁹ Hornby (2006: 65-66).

U žargonu hrvatskoga jezika struke **ruka** ima sljedeća dva značenja:

- a) „sloj”¹⁰ pri bojenju, premaz”, koji se nanosi rukom, npr. **ruka** – *coat*
- b) element koji pridržava stup i time stabilizira krovšte u horizontalnoj ravni, npr. *kosnik*, **ruka** – *knee brace*.

Može se reći da ne postoji značenjska podudarnost između engleskih somatizama **arm** i **hand** te hrvatskog somatizma **ruka** u kontekstu jezika struke. Uočava se nadalje da je isto značenje ostvareno različitim somatizmima u engleskom i hrvatskom jeziku (**ruka** – *knee brace*).

3.5. Leksem *oko* označava „organ vida kuglastog oblika u čovjeka i viših životinja smješten u očnoj šupljini” (Šonje 2000: 746). Analogijom prema obliku u engleskom jeziku struke somatizam **eye** ostvaruje sljedeća značenja:

- a) čvorić, petlju ili očicu, npr.: **eye** – *ušica*, *eyenut* – *matica s ušicom*, *eyelet head* – *glava s ušicom*, *eyelet* – 1 *očica na remenu* 2 *prerez rupice za gumb* 3 *ušica igle*
- b) *okular mikroskopa* – *eyepiece*
- c) *središte tropske ciklone ili uragana* – *eye*.

Analogijom prema obliku, u hrvatskom jeziku struke somatizam **oko** pokriva sljedeća značenja:

- a) *podvodni izvor*, npr. **oko** – *spring*
- b) *pup u agronomiji*, npr. **oko** – *eye*.

Uočavamo potpunu značenjsku nepodudarnost somatizama **oko** – *eye*.

3.6. Somatizam **ear**¹¹ u engleskom jeziku označava gornji dio biljke, npr. **ear** – *klas*, *klip*. Nije jasan postanak naziva i povezanost s uhom kao organom sluha. S druge strane, u hrvatskom jeziku somatizam **uho**¹² može označavati sljedeće:

- a) „dio posude i sl. koji služi za hvatanje, kružna drška”, **uho** – *handle*
- b) „dio sjekire, motke, itd. u koji se uglavljuje drška, ušica”, npr. **uho** – *eye*.

Značenja se u hrvatskom jeziku uspostavljaju analogijom prema obliku jer uho kao organ ima u sredini otvor i na tome se grade nova značenja. Primjeri navode na zaključak da se somatizmi **ear** i **uho** značenjski ne podudaraju. Imamo i primjer različitih ostvarenja istog značenja u engleskom i hrvatskom jeziku (**uho** – *eye* kada označavaju pup).

3.7. Leksem *srce* odnosi se unutarnji organ, preciznije na „šuplji mišić kroz koji protječe sva krv u čovjeka i većina životinja iz njega u cijelo tijelo” (Šonje 2000: 1168). To se prvobitno značenje zadržalo i u kontekstu jezika struke. U engleskom i hrvatskom jeziku **heart** označava unutarnji dio biljke, npr. *wood heart* – *srce drveta*, *srčika* dakle njihova se značenja poudaraju.

¹⁰ Anić (2003: 1353).

¹¹ Pearsall (2000: 580).

¹² Anić (2003: 1654).

3.8. Leksem *vrat* označava „dio tijela koji povezuje glavu s trupom” (Šonje 2000: 1367). Riječ je o uskom i izduljenom dijelu tijela. Analogijom prema obliku i položaju ostvaruju se značenja somatizama *neck*¹³ i *vrat* u engleskom i u hrvatskom jeziku struke, npr.: *neck of femur – vrat bedrene kosti*, *neck of tooth – vrat zuba*, *neck of womb – vrat maternice*, *vrat tračnice – rail web*, *vrat tučka – style*. Dakle imamo primjer potpunog značenjskog podudaranja somatizama *neck* i *vrat*.

3.9. Leksem *usta* odnosi se na „šupljinu na glavi kroz koju se ljudi i životinje hrane, piju, govore, glasaju se i alternativno dišu” (Šonje 2000: 1322). Dakle riječ je o otvoru koji omogućuje ulaz hrani, zraku, itd. Ovo je prototipno značenje zadržano u hrvatskom i engleskom jeziku struke, npr.: *pipe mouth – otvor cijevi*, *mouth of the womb – ušće maternice*, *usta grotla vulkana – mouth of a volcano*. Razvidna je dakle značenjska podudarnost somatizama *mouth* i *usta*.

3.10. Leksem *žila* označava „cjevasti organ koji po tijelu razvodi krv i limfu” (Šonje 2000: 1444). Somatizmi *vein* i *žila* u engleskom i hrvatskom jeziku se podudaraju značenjski označavajući sljedeće:

- a) „provodni element u biljci građen od ksilema i floema”, npr. *vein – žila* u botanici
- b) „sloj minerala ili vode u zemlji”, npr.: *water vein – vodena žila*, *mineral vein – mineralna žila* u geologiji.

Razvidno je da je u jeziku struke zadržano bitno obilježje prvobitnog značenja leksema *žila*- cjevasti oblik koji provodi vodu, i slično.

3.11. Leksem *nožni prst* odnosi se na prst na stopalu, dakle nalazi se na donjem dijelu tijela. Prema tome, u engleskom jeziku *toe* označava donji dio strukture, npr.: *nizvodna nožica brane*, *stopa potpornog zida*, *stopa pilota*. Somatizam *nožni prst* u hrvatskom jeziku nema dodana doslovna značenja, stoga imamo potpuno nepodudaranje na značenjskom planu između somatizama *toe* i *nožni prst*. Uočava se nadalje da u hrvatskom jeziku imamo somatizam *nožica* kao umanjenicu od *noga* koji je u nekim primjerima prijevodno ekvivalentan somatizmu *toe*.

3.12. Leksem *rebro* označava „plosnatu zavinutu kost koja spaja kralježnicu s prsnom kosti” (Šonje 2000: 1062). Analogijom prema obliku i položaju ostvaruju se nova značenja u jeziku struke. I u engleskom (Hornby 2006: 1256) i u hrvatskom jeziku (Šonje 2000: 1062) značenja se somatizama *rib* i *rebro* podudaraju:

- a) „temeljni poprečni dio brodske građe koji ide o rebrenice do sponje najviše palube”
- b) „dio svoda ili kupole u obliku kamene žile”.

3.13. Leksem *čeljust* označava „ličnu kost sa zubnim pretincima u koje su usađeni zubi” (Šonje 2000: 138). Čovjek rabi čeljust da bi žvakao hranu pa tako i somatizam *jaws*

¹³ Pearsall (2000 : 1238)

u engleskom jeziku struke označava hvataljke stroja pomoću kojih se primjerice drobi kamen. Somatski nazivi **jaws** i **čeljust** ne podudaraju se značenjski jer u hrvatskom jeziku somatizam **čeljust** nema dodana nova značenja.

4. Rasprava i zaključak

Supostavna je analiza značenja pokazala da između hrvatskog i engleskog somatskog nazivlja postoje podudaranja što je očekivano jer dijelimo isto znanje o dijelovima tijela. U tom smislu može se reći da postoje konceptualne sličnosti između engleskog i hrvatskog jezika struke jer oni rabe istu semantičku domenu da bi se generirala nova značenja i imenovali novi pojmovi. Međutim u različitim je jezicima ista stvarnost doživljena na različit način. Prema tome, i proces (de)metaforizacije na različit je način ostvaren u engleskom i hrvatskom jeziku struke što je uzrokovalo značenjske, pa onda i leksičke nepodudarnosti.

Ako se uspoređeni primjeri razvrstaju prema tipovima značenjskih podudaranja, dobivamo sljedeće:

potpuno podudaranje	djelomično podudaranje	potpuno nepodudaranje
neck – vrat	head – glava	ruka – arm/hand
rib – rebro	face – lice	ear – uho
heart – srce	knee – koljeno	toe – nožni prst
vein – žila	eye – oko	jaw – čeljust
mouth – usta		

Tablica 1. Prikaz tipova značenjskih podudaranja engleskih i hrvatskih somatizama u jeziku struke

Uočeno je nadalje da različiti somatizmi u istom jeziku mogu pokriti isto značenje u jeziku struke, npr.: **head** – **face** kada označavaju prednji dio čega, **glava** i **čelo** kada označavaju prednji dio strukture, **foot** i **toe** kada označavaju donji dio strukture. Međutim, njihova zamjena nije moguća, npr. **čelo tunela** je ovjerena, a **glava tunela*** neovjerena kolokacija. Izuzetak su somatizmi **knee** i **elbow** koji su zamjenjivi kada označavaju savinuti dio cijevi, npr. **pipe knee** – **elbow knee**.

Traba istaknuti da somatizmi u strukovnome nazivlju pokazuju nizak stupanj terminologiziranosti, npr. somatizmi **neck** – **vrat** ostvaruju različita značenja u medicini, botanici, prometnom inženjerstvu; **head** – **glava** u elektrotehnici i strojarstvu; **vein** – **žila** u botanici i geologiji.

Supostavna je analiza na leksičkom planu pokazala da se između engleskih i hrvatskih somatizama ostvaruju različiti tipovi prijevodne ekvivalencije što je razvidno iz Tablice 2.

potpuno podudaranje	djelomično podudaranje	potpuno nepodudaranje
<i>head – glava</i> <i>heart – srce</i> <i>vein – žila</i>	<i>jaw crusher – čeljusna</i> <i>drobilica</i> <i>rib vault – rebrasti svod</i> <i>cylinder head – glava</i> <i>cilindra</i> <i>neck of womb – vrat</i> <i>maternice</i> <i>pipe knee – koljeno</i> cijevi	<i>doorhead – nadvratnik</i> <i>head water – gornja voda</i> <i>brane</i> <i>vrat tučka – style</i> <i>face – lice</i> tkanine <i>face brick – fasadna cigla</i> <i>face cloth – tkanina za</i> <i>vanjsku stranu odjeće</i> <i>head – grlo</i> <i>knee brace – ruka</i> <i>rail foot – nožica</i> tračnice

Tablica 2. Prikaz tipova prijevodne ekvivalencije između engleskoga i hrvatskoga somatskog nazivlja

Može se općenito reći da se značenja somatizama podudaraju u puno većoj mjeri negoli to pokazuju leksička ostvarenja. Primjerice, značenja se somatizama *head – glava* u velikoj mjeri podudaraju, a primjer potpunog leksičkog podudaranje je samo jedan. Iz Tablice 2 je razvidno da je potpuna prijevodna ekvivalencija moguća jedino u primjerima jednorječnih somatizama. Kada se somatizmi pojavljuju kao sastavnica engleske složenice nije moguće ostvariti potpunu prijevodnu ekvivalenciju jer u hrvatskom jeziku nije uvriježena konstrukcija koja strukturno odgovara imenskoj složenici.

U Tablici 2 su prikazani i primjeri konceptualizacije istog pojma različitim somatizmima u engleskom i hrvatskom jeziku, npr.: *head – grlo*, *knee brace – ruka*, *foot – nožica*. Iako se u oba jezika doživljaj ljudskoga tijela kao univerzalija preslikava na izvanjezičnu stvarnost, različite domene znanja na različit način segmentiraju izvanjezičnu stvarnost što se posljedično odražava u jeziku.

Može se na temelju svega izloženog reći da je analiza nazivlja usredotočena na somatizme učvrstila tezu o iskustvenoj utemeljenosti značenja. Naš doživljaj tijela preslikan je na doživljaj određenog pojma, dakle rabi se poznato da bi se imenovali novi pojmovi. Proishodi da su obilježja stvari interakcijska, a ne inherentna jer se značenja u jeziku struke grade pomoću poznatih značenja riječi u općemu jeziku zahvaljujući prototipnosti leksičkih kategorija, te metafori i metonimiji koje omogućuju prijenos značenja iz jedne domene znanja u drugu. Time je dokazano da se znanje o struci gradi pomoću znanja o svijetu.

Rezultati su istraživanja općenito pokazali da je demetaforizacija somatizama jedan od aspekata u kojem opći i jezik struke pokazuju sličnost. Time se učvrstila teza da je terminologija sastavni dio općega jezika te ima njemu bliska obilježja. Može se zaključno dodati da je analiza somatizama pokazala da se proučavanjem strukovnoga nazivlja stječe djelomičan uvid u načine obrade i strukturiranja novih znanja.

Literatura

- Barić, Eugenija i suradnici, *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Bartolić, Ljerka, „Imenske složenice u tehničkom engleskom jeziku”, *Strani jezici*, 1978, str. 47-58.
- Borić, Neda, *Analiza leksičkih skupova u stručnom diskursu arhitekture u hrvatskom i engleskom jeziku*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Zagreb, 2011.
- Ginzburg, R.S., Khidekel, S.S., Knyazeva, G.Y., Sankin, A.A., *A Course in Modern English Lexicology*, Higher school publishing house, Moscow, 1966.
- Kovačević, Barbara, *Hrvatska somatska frazeologija*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Zagreb, 2006.
- Lakoff, George, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, University of Chicago Press, Chicago, 1980.
- Lakoff, George, Mark Johnson, *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenge to Western Thought*, New York, Basic Books, 1999.
- Lakoff, George, *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind*, University of Chicago Press, Chicago and London, 1987.
- Langacker, Ronald Wayne, *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1: Theoretical Prerequisites*, Stanford University Press, Stanford, 1987.
- Maček Riffer, Dora, „O slikovitom izražavanju”, *Strani jezici*, 3-4, 1978, str. 175-182.
- Marchand, Hans, *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation: a Synchronic-Diachronic Approach*, 2nd edition, Beck, Munich, 1969.
- Opašić, Maja, Nina Spicijarić Paškvan, „Holonim *ruka* i njegovi meronimi kao sastavnice hrvatskih i talijanskih frazema”, *Suvremena lingvistika*, 71, 2011, str. 57-85.
- Pritchard, Boris, „Some Lexical Aspects of Translating Specialized Texts”, u: Gotti, Maurizio, Suzanne Šarčević (ur.), *Insights into Specialized Translation*, Peter Lang, 2006, str. 261-288.
- Simeon, Rikard, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Matica hrvatska, Zagreb, 1969.
- Škarić, Olga, „Transparentnost naslova tekstova građevinske struke”, *Strani jezici*, 18, 1, 1989, 27-36.
- Špiranec, Ivana, *Višečlani nazivi u engleskom građevinskom nazivlju s posebnim osvrtom na imenske složenice*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet, Zagreb, 2011.
- Štambuk, Anuška, *Jezik struke i spoznaja*, Književni krug, Split, 2005.
- Temmerman, Rita, *Towards new ways of terminology description. The sociocognitive-approach*. John Benjamins Publishing company, Amsterdam 2000.
- Zgusta, Ladislav, *Priručnik leksikografije*, Svjetlost, Sarajevo, 1991.
- Žic-Fuchs, Milena, *Znanje o jeziku i znanje o svijetu*, SOL, Zagreb, 1991.
- Žic-Fuchs, Milena, „Semantičke i leksikografske definicije”, *Filologija*, 22-23, 1994, str. 275-279.

Rječnici

- Anić, Vladimir, *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2003.
- Bartolić Ljerka, *Englesko-hrvatski, hrvatsko-engleski tehnički rječnik*, 6. izdanje, Zagreb, Školska knjiga, 2005.
- Bartolić, Ljerka, *Englesko-hrvatski, hrvatsko-engleski strojarski rječnik*, 3. izdanje, Zagreb, Školska knjiga, 2004.
- Bujas, Željko, *Veliki englesko-hrvatski rječnik*. Zagreb, Nakladni zavod Globus, 1999.
- Hornby, Albert Sidney (ur.), *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 7th edition, Oxford University Press, 2006.
- Jernej, Branimir, *Englesko-hrvatski medicinski rječnik*, Zagreb, Školska knjiga, 2009.
- Kiš, Miroslav, *Englesko-hrvatski, hrvatsko-engleski informatički rječnik*, Naklada Ljevak, 2000.
- Muljević, Vladimir, *Englesko-hrvatski elektrotehnički rječnik*, 2009, Školska knjiga, Zagreb
- Pearsall, Judy (ur.), *The New Oxford Dictionary of English*, Oxford University Press, 2000.
- Ritz, Josip, *Hrvatsko-engleski, englesko-hrvatski agronomski rječnik*, Zagreb, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
- Sršen, Mate, *Terminološki četverojezični rječnik cestovnog inženjerstva s pojmovnikom*, Aspecta, 2011.
- Šonje, Jure, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga, 2000.
- Vulelija, Zoran, *Ilustrirani rječnik arhitekture i građevinarstva, hrvatsko- engleski; englesko-hrvatski*, Masmedia, Zagreb, 2008.
- Vuljanić, Nikola, *Englesko-hrvatski, hrvatsko-engleski rječnik tekstilno tehnoloških naziva*, Zagreb, Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1994.

SUMMARY

Ivana Špiranec

A CONTRIBUTION TO THE CONTRASTIVE ANALYSIS OF ENGLISH AND CROATIAN TERMINOLOGY CONTAINING PART OF BODY

The article deals with the demetaphorization of English and Croatian terminology containing part of body. The aim of contrastive analysis was to investigate in/ congruences between English and Croatian terminology containing part of body on semantic and lexical level. The meanings of English and Croatian terms containing part of body were compared in order to reveal semantic in/congruences. English and Croatian equivalents were contrasted in order to detect lexical in/ congruences. Research results have shown that the process of de/metaphorization has affected English and Croatian terminology containing part of body in a different way. Thus, different types of incongruences on semantic and lexical level are established between them. Lexical incongruences are largely due to syntactic differences between English and Croatian language. Research results have proven that the demetaphorization of terminology containing part of body is one aspect shared by both- general language and specialized discourse. That is a proof that terminology is an integral part of general language, and that it exhibits similar features.

Key words: *part of body, terminology, demetaphorization, contrastive analysis, English language, Croatian language*